۱۹۸

سلسله درسهای عرفانی

هُوَ ۱۲۱

گزیده‌هایی از بیانات حضرت آقای حاج دکتر نورعلی تابنده (مجذوب علیشاه)

درباره‌ی **دعا**

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمنِ الرَّحیم.

چگونه است که خیلی اوقات، کسانی می‌گویند: چرا دعا مستجاب نمی‌شود؟ در خبری هست که بنده با ندای عجز و التماس، دعا می‌کند، دعایش اجابت نمی‌شود؛ فرشتگان وساطت می‌کنند، عرض می‌کنند: خداوندا، این بنده‌ی تو دعا می‌کند، تو را می‌خواند و جوابش را نمی‌دهی؟ می‌فرماید: اگر جوابش را نمی‌دهم، برای این است که در این حال تضرّع و بندگی بماند. در آیه‌ی دیگری آمده: وَإِذا أَنْعَمْنا عَلَى الْإِنْسانِ أَعْرَضَ وَنَأى بِجانِبِهِ وَإِذا مَسَّهُ الشَّرُّ فَذُو دُعاءٍ عَرِيضٍ (سوره فصّلت، آیه۵۱) خطاب به نوع انسان می‌فرماید که هر وقت به بلا یا بدی گرفتار می‌شود من را می‌خواند و وقتی که رفع مشکل از او کردیم و نعمت به او دادیم، رویش را برمی‌گرداند؛ انگار نه انگار که یک چنین موضوعی بوده است ولی معذلک خداوند فرموده که همه‌ی دعاها را قبول می‌کنم.

بعد از آنکه آدم و حوّا را از بهشت بیرون کردند، می‌فرماید: فَتَلَقَّى آدَمُ مِنْ رَبِّهِ كَلِماتٍ فَتابَ عَلَيهِ (سوره بقره، آیه ۳۷) آدم از خداوند، کلمات و معناهایی دریافت کرد، پس خداوند توبه‌اش را قبول کرد، سپس او را برگزید یعنی همان وقتی که خدا حالت دعا می‌دهد قبول هم می‌کند. معذلک شرایطی در اجابت دعا هست که ما باید رعایت بکنیم: اوّلین چیز مسأله‌ی حقّ‌النّاس است یعنی اگر حقّ‌النّاسی به گردن ما است، باید آن را ادا کنیم؛ چون خداوند وکیل همه‌ی بندگانش است. اگر هم امکان ندارد، برای او استغفار کنیم. در دعایی می‌گوید: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْتَغْفِرُكَ لِكُلِّ نَذْرٍ نَذَرْتُهُ وَكُلِّ وَعْدٍ وَعَدْتُهُ وَكُلِّ عَهْدٍ عَاهَدْتُهُ ثُمَّ لَمْ أَفِ بِهِ، خدایا، از هر نذری که کردم و وفا نکردم و از هر وعده‌ای که به کسی دادم یا به خودم دادم و وفا نکردم یا هر قراردادی که با کسی بستم و وفا نکردم، مرا ببخش؛ چون نمی‌توانم پیدایشان کنم تا از آنها حلال‌بودی بخواهم، از تو می‌خواهم مرا ببخشی و اگر آنها رفته‌اند به هر نحوی که خودت می‌دانی، از برای من رضایت بگیر. این مسأله‌ی حقّ‌النّاس است که از همه چیز واجب‌تر است. در قرآن هم هست که وقتی برادران یوسف، آن کار را در حقّ یوسف کردند و آن جریان طی شد، آن آخر که یوسف را شناختند (یعنی یوسف خودش را به آنها شناساند) نزد حضرت یعقوب برگشتند و به حضرت عرض کردند: ما چنین گناهی کردیم ما را ببخش، حضرت یعقوب فرمود: سَوْفَ أَسْتَغْفِرُ لَكُمْ رَبِّي (سوره یوسف، آیه ۹۸) به زودی از خداوند برای شما بخشش خواهم خواست. بعضی پرسیده‌اند که چرا همانوقت حضرت یعقوب استغفار نکرد؟ از میان پاسخ‌هایی که داده شده، یکی که به نظر من خیلی نادرست است، این است که حضرت یعقوب منتظر بود شب‌جمعه بیاید و دعا کند. شب‌جمعه در زمان حضرت یعقوب که موقعیتی نداشت. کلّاً روزها و شب‌ها همه مثل هم هستند.

هرکدام را که خدا به آن اهمّیت بدهد، اهمّیت دارد؛ حال آن روز مهم در اسلام جمعه است ولی نظر من این است که حضرت یعقوب نمی‌دانست که آیا یوسف از این برادران گذشت کرده یا نه؟ حقّ‌النّاس یعنی حقّ برادرشان، به گردن آنها بود. بعد که اینها به یوسف رسیدند و از او معذرت‌خواهی کردند، یوسف گفت: لاتَثْریبَ عَلَیکمُ الْیوْم (سوره یوسف، آیه ۹۲) امروز دیگر سرزنشی بر شما نیست و رفع شد.

دوّم اینکه دعای خیر بکنید؛ هرگز دعای شرّ یا دعای خلاف شرع استجابت نمی‌شود و اگر هم اجابت نمی‌شود از روی لطف خداست. فقط یک‌بار در تاریخ دیده‌ایم که خدا از یک مستجاب‌الدّعوه یعنی کسی که دعوتش مورد اجابت می‌شد، دعای شرّی را قبول کرد و او بلعم‌باعورا بود. او خودش مقام ارجمندی در سلوک داشت، نزدیک پیغمبری بود. مجبورش کردند که دعا کند که موسی به زحمت بیفتد؛ حال چه شد که این کار را کرد؟ به‌هرحال خدا دعایش را قبول کرد ولی خودش را از آن اوج سلوک که داشت به ته جهنّم فرستاد.

از دیگر دعاهایی که اجابت نمی‌شود، وقتی است که دستور خاصّی را که داده‌اند، اجرا نکنیم و بعد از همان جهت به زحمت بیفتیم. خیلی‌ها نامه می‌نویسند که فلان‌کس مقداری از ما پول گرفته، حالا هر چه مطالبه می‌کنیم نمی‌دهد و هر چه دعا می‌کنیم اجابت نمی‌شود. از خیلی از آنها پرسیدم: نوشته‌ای دارید؟ گفتند: نخیر! همینطوری دادیم. گفتم: حقّش همین است، خداوند این دعای شما را اجابت نخواهد کرد، برای اینکه خودش گفته وقتی معامله‌ای کردید، عهدی کردید، بنویسید.

در دعا حالات مختلف وجود دارد ولی یک حالت که قرآن صریحاً در مورد حضرت زکریا و زن حضرت گفته این است که حضرت زکریا اولادی نداشت، از خداوند خواست که خدایا به من فرزندی بده که وارث معنوی‌ام باشد. وَزَکریا إِذْ نادی رَبَّهُ رَبِّ لاتَذَرْنی فَرْداً وَأَنْتَ خَیرُ الْوارِثینَ (سوره انبیاء، آیه ۸۹)، وَإِنِّی خِفْتُ الْمَوالِی مِنْ وَرائی وَکانَتِ امْرَأَتی عاقِراً فَهَبْ لی مِنْ لَدُنْكَ وَلِیا یَرِثُنی وَیَرِثُ مِنْ آلِ یعْقُوبَ وَاجْعَلْهُ رَبِّ رَضِیا (سوره مریم، آیات ۶-۵) خداوند هم قبول فرمود و حضرت یحیی را به او داد. در صفت این زن و مرد می‌فرماید: کانُوا یُسارِعُونَ فِی الْخَیراتِ وَیدْعُونَنا رَغَباً وَرَهَباً وَکانُوا لَنا خاشِعینَ (سوره انبیاء، آیه ۹۰) اینها کار خیر را به سرعت انجام می‌دادند؛ معطّل نمی‌کردند. مثلاً اگر می‌خواستند انفاقی به همسایه‌شان بکنند، نمی‌گفتند حالا خسته‌ام، شب است، فردا می‌روم. یُسارِعُونَ فِی الْخَیراتِ یعنی در کار خیر، تسریع می‌کردند و خدا را از رغبت و از ترس می‌خواندند. این دو حالت، همان حالات خوف و رجاء است که باید دو بال مؤمن باشد. هر دو باید با هم متعادل باشند؛ که جلوه‌ی این خوف و رجاء، همین رَغَباً وَرَهَباً است. این است که وقتی دعا می‌کنیم، باید هم به خداوند امیدوار باشیم و هم از اینکه خدای‌نکرده دچار غضب او بشویم، بترسیم. باید هر دو حالت را داشته باشیم.

در هر زمان می‌توان دعا کرد. دعا، خواستن از خدا است. اصل دعا یعنی اظهار نیاز یک نیازمند به یک غنی، ارتباط اینها به‌صورت دعاست. ما همیشه نیازمند به خداوند هستیم، لحظه‌ای نیست که از خداوند بی‌نیاز باشیم. خداوند هم همیشه غنی و بی‌نیاز از همه‌ی بندگانش است. بنابراین وقت

دعا همیشگی است. منتها ما باید توجّه کنیم که وقتی احساس کردیم که نیازمندیم و خداوند بی‌نیاز، آنوقت عبارات دعا، منطبق با دل ما خواهد بود، والّا لقلقه‌ی زبان است. مثل خیلی دعاها و حتّی مثل خیلی از زیارت‌نامه‌ها که می‌خوانیم؛ چنانکه وارد به حَرَمی می‌شویم، فرض بفرمایید حرم حضرت رضا علیه‌السلام، در اوّل ورود می‌گوییم: أَ أَدْخُلُ یا رَسُولَ اللهِ أَ أَدْخُلُ یا نَبِیَ اللهِ... یعنی آیا داخل بشویم ای رسول خدا؟ معنای این سؤال را باید بفهمیم. اگر می‌پرسی، چرا نمی‌ایستی تا جواب بشنوی؟ باید جواب بشنوی و آن جواب هم باگوش دل شنیده می‌شود، نه با این گوش. با گوش دل باید جواب بشنوی. وارد حرم شده‌اید و بعد می‌گویید: أَ أَدْخُلُ؟ اگر از جبرئیل و میکائیل و اسرافیل و همه می‌خواهی اجازه بگیری، پس باید حرف آنها را بشنوی، باید بدانی که جبرئیل هم خادم درگاه امام رضاست، از خادم هم باید اجازه بگیری. البتّه بعضی‌ها چنان اشتیاق دیدار ارباب را دارند که به خادم دم در توجّهی ندارند و وقتی در باز بود، داخل می‌روند و سلام می‌کنند. به‌هرجهت به معنای دعایی که می‌کنیم باید توجّه داشته باشیم. در مورد زمان دعا (همانطورکه گفتیم) اصل همین است؛ منتها در بعضی مواقعِ خاص که از جهات دیگری خداوند به ما دستور توجّه داده (مثلاً نمازهای پنجگانه) در آن اوقات، دعا بهتر ادا می‌شود. اوراد و تعقیبات نماز هم از همین قبیل دعاها است.

پس دعا موقع ندارد؛ چون دعا به زبان نیست، به دل است، بنابراین همیشه می‌شود دعا کرد. این است که می‌فرماید: مَنْ فُتِحَ لَهُ بَابٌ فِی الدُّعَاءِ فُتِحَتْ لَهُ أَبْوَابُ الْإِجَابَة، کسی که دَرِ دعا به رویش باز شد، همانوقت دَرِ اجابت هم باز شده است.

ای دعا از تو اجابت هم ز تو ایمنی از تو مهابت هم ز تو

اگر خداوند توفیق حال دعای معنوی و واقعی را به ما داد، در همانوقت اجابت هم کرده است. در واقع هر زمان که حال دعا را بدهد خودش هم خواهد گفت دعا کن. آیا شایسته است که خودش بگوید دعا کن بعد قبول نکند؟ منتها گفته‌اند چون در مواقع خاصّی توجّه انسان زیادتر می‌شود، در آن مواقع اگر دسته‌جمعی چیزی را از خداوند بخواهند، اجابت می‌شود. می‌گویند: اگر چهل مؤمن (در بعضی اخبار هفت مؤمن) واقعاً از صمیم قلب امری را بخواهند، خداوند قبول می‌کند یا هر شب، شب قدر است اگر قدر بدانید. هر شبی که این حالت دست داد و حال دعا بود آن شب، شب قدر است. شب‌هایی مثل شب عید فطر، عید قربان... که شب‌های بزرگی هستند، در این مواقع دعا بهتر به اجابت می‌رسد یا در اعیادی که خداوند موهبتی به یکی از بزرگان داده است در واقع به اُمّت داده است. مثلاً وقتی پیغمبر صلی‌الله‌علیه‌وآله علی علیه‌السلام را تعیین فرمود، موهبتی به علی علیه‌السلام داده شد که در واقع برای ما هم موهبت است یا در مواقعی که یکی از بزرگان از این قفس خلاص شده (مثل موقع شهادت حضرت علی علیه‌السلام، رحلت حضرت پیغمبر صلی‌الله‌علیه‌وآله، شهادت حضرت امام‌حسین علیه‌السلام) و به وصال دوست رسیدند، در این مواقع دعاها بهتر به اجابت می‌رسد. (برگرفته از شرح رساله شریفه *پندصالح* در جلسات فقری شب‌های جمعه تاریخ‌های تیر و مرداد و شهریور ۱۳۷۷ و بهمن و اسفند۱۳۸۷)

*****

یکی از چیزهای عجیب و غریب که همه‌ی ما می‌بینیم این است که به

امام‌زمان عجل‌الله‌تعالی‌فرجه‌الشریف نامه می‌نویسند و در چاه می‌اندازند! چرا در چاه بیندازیم؟ اگر خدا بخواهد امام زمان نظر کند در طاقچه بگذارند. در کاخکِ گناباد، نزدیک امامزاده‌ی آن، جایی هست که می‌گویند نمی‌دانم کاغذی می‌اندازند بعضی اوقات انجام می‌شود البتّه اگر این انجام شدن یک چیز طبیعی باشد، جلب توجّه نمی‌کند ولی یک چیزی است که ما، در طبیعت نمی‌بینیم، این برای ما چطوری می‌شود؟ اگر کسی در آن لحظه‌ای که می‌خواهد نامه را بیندازد امام زمان را می‌بیند، جوابش را می‌دهند ولی خیلی اینهایی که این کار می‌کنند امام زمان که هیچ، شمرِ زمان را می‌بینند و بعد می‌خواهند که جواب بدهد. در دعا و آثار دعا می‌نویسند و اینکه چه مواقعی دعا قبول می‌شود، چه مواقعی قبول نمی‌شود؟ در مواقعی که قبول می‌شود همیشگی است. همیشه دعا قبول می‌شود. کدام دعا؟ دعایی که می‌گوید:

ای دعا از تو اجابت هم ز تو ایمنی از تو مهابت هم ز تو

چنین دعایی در هر جا باشد، بیابان باشد، چمنزار باشد نمی‌دانم بهار باشد، همیشه قبول می‌شود. صبح جمعه باشد، غیر از جمعه باشد امّا اینکه گفتم سحر جمعه از موارد استجابت دعاست، روز جمعه با روزهای دیگر هیچ فرقی ندارد، جز اینکه چون جمعیت کمتر بیرون می‌آیند، هوا کمتر آلوده است، البتّه همین موجب می‌شود که توجّه و توسّل بهتر انجام بشود، درست است ولی اثر استجابت دعا مال این نیست، مال خود آن شخص است که دعا برای او حاصل می‌شود.

از مواردی که می‌شمرند که دعا قبول نمی‌شود، یکی می‌گویند: عاق والدین، یعنی پدر و مادر از او ناراضی باشند. پدر و مادری که جلوی چشم آدم است، اگر شخص طوری بشود که آنها از او ناراضی باشند، حقّش این است که این دعا را ببرد به شمر و یزید بدهد نه به امام‌حسین. این است که این چیزها هرکدام یک حکمتی دارد، فلسفه‌ای دارد. (برگرفته از گفتارهای عرفانی صبح چهارشنبه، تاریخ ۱۳۹۰/۱۰/۱۴)

بیانات حضرت آقای حاج دکتر نورعلی تابنده (مجذوب علیشاه) شامل: جزوات گفتارهای عرفانی/ شرح رساله شریفه پندصالح/ شرح فرمایشات حضرت سجاد علیه‌السلام (شرح رساله حقوق)/ شرح فرمایشات حضرت صادق علیه‌السلام (تفسیر مصباح الشریعة و مفتاح الحقیقة)/ جزوات موضوعی (درباره‌ی استخاره، خانواده، حقوق مالی و عشریه، دعا، خواب و رویا، بیماری و شفا، روح، شیطان، آداب حضور در مجلس فقری، امر به‌معروف و نهی‌ازمنکر، مصافحه، عشق، حجاب، اتحاد و همدلی و خطبه سلسلة الاولیاء)/ جزوات رفع شبهات با گزیده‌هایی از بیانات/ جزوات پرسش و پاسخ با گزیده‌هایی از بیانات/ مکاتیب عرفانی (مجموعه‌ی پاسخ به نامه‌ها)/ مجموعه دستورالعمل‌ها و بیانیه‌ها/ شرح وتفسیر برخی از آیات قرآن کریم/ گفت‌وگوهای عرفانی (مجموعه‌ی مصاحبه‌ها) منتشر شده است.

جهت سفارش و دریافت جزوات از طریق شماره تلفن ۰۹۱۲ ۵۸۳ ۸۲۴۲ و یا سایت WWW.JOZVEH121.COM اقدام فرمایید. همچنین برای دریافت گزیده‌هایی از بیانات می‌توانید به کانال jozveh121@ در برنامه‌ی تلگرام بپیوندید.